

KUR'ÂN VE SÎRETÜ'N-NEBÎ

Prof. Dr. İsmail YİĞİT
M.Ü. İlahiyat Fakültesi

1. Sîretü'n- Nebî

Resûlullah (s.a.v.)'in hayatını konu alan Sîretü'n-Nebî ilminin Kur'ân-ı Kerîm'le alâkası ve tefsir ilmine katkısını ortaya koyabilmek için önce bu ilim ve onu ortaya çıkaran ihtiyaç hakkında kısa bilgi vermemiz yerinde olacaktır. Arapça bir kelime olan "siyer", yol, tavır, davranış ve insanın ahlâkî durumu mânâlarına gelen "sîret" kelimesinin çoğuludur. "es-Sîretü'n-Nebeviyye" veya "Sîretü'n-Nebî" ise, ilmî bir ıstılah olarak, Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatını ve peygamberlik mücadelesini bütün halinde ele alan ilim dalının adıdır. Türkçemizde, " siyer" kelimesi tercih edilmiş ve bu ilim daha ziyâde Peygamberimiz'e nisbetle "Siyer-i Nebî" olarak isimlendirilmiştir.

Sîretü'n-Nebî ilmi, Peygamberimiz'in soyu ve doğumundan başlayarak onun nübüvvet öncesi hayatı, peygamberlik görevine getirilmesinden itibaren bütün safhalarıyla tevhid mücâdelesini, seriyye ve gazvelerinin teşkil ettiği cihad faaliyeti, aile hayatıyla ilgili konuları, ümmetini teşkili ve Medine İslâm devletini kurması ve devlet idaresindeki siyasetini ele almıştır. Bu bakımdan İslâm tarihinin başlangıcını ve en önemli safhasını teşkil eder. Bu ilmin tohumları, Resûlullah (s.a.v.)'a kuvvetle bağlılığın ve ona ait her hatıranın korunmasına gösterilen hassasiyetin bir sonucu olarak, henüz onun sağlığında atılmıştır. Ashâb-ı kiram, onun hayatıyla ilgili bilgileri muhafaza etmişler, bildiklerini çocuklarına ve arkadaşlarına aktarmışlardır. Hz. Peygamber'in vefatından sonraki yıllarda bu bilgiler, ashâbın hafızasında bulunmanın yanında, bazı ashâb ve tâbiin âlimlerince hadis sahifelerine de kaydedildi. Hadislerin henüz tasnife tâbi tutulmaksızın yazıldığı ve ardından derlendiği bu dönemde, siyere dair olanları da, diğer konulardakilerle

birlikte aynı sahifelere yazılıyordu. Bazı tesbitlere göre, hicrî birinci asırda dînî ilimlerin hâkim karakteri, Hz. Peygamber'in hayatına ve hayatı boyunca yaptıklarına dair bilinenlerin geniş bir şekilde toplanıp nakledilmesiydi.¹ Sîretü'n-Nebî, bu asırda tüm âlimlerin meşguliyet alanının merkezini teşkil ediyordu. Bu yoğun faaliyet başta hadis ilmi olmak üzere, siyer, tefsir ve diğer dînî ilimleri ortaya çıkardı.

Kesin olarak bilinen bir gerçektir ki, ashâb-ı kirâm, Resûlullah (s.a.v.)'in hayatına dair bildiklerini, olabildiğince teferruatlı ve gâyet mükemmel bir şekilde hıfz ve zabt etmişler, bu hususta en küçük bir ihmal dahi göstermemişlerdir. Onlar, sadece bu konuda değil, onda gördükleri veya ondan duydukları her şeyi önce arkadaşlarına daha sonra da yeni nesillere aktarmışlardır. Çünkü onlara bunu, "Benden duyduklarımızı, duymayanlara tebliğ edin," "Burada hazır bulunanlar, duyduklarını burada bulunmayanlara ulaştırın." diyerek Resûlullah (s.a.v.) emretmişti. Onlar, Resûlullah ve ona gönderilen din hakkında ne öğrendilerse, evlatlarına, kardeşlerine, dost ve akrabalarına öğretiyorlardı. İlerleyen zaman içinde, Müslümanlar, bu kutlu nesilden devraldıkları mukaddes emâneti dikkatle korudular, Resûlullah (s.a.v.)'in hayatına dair bilgi hazinesini olduğu gibi naklederek zamanımıza ulaşmasına imkan sağladılar. Bu gayret ve çabanın tabii bir sonucudur ki, peygamberler dahil hiçbir insanın hayatı, Peygamberimiz'in hayatı kadar geniş ve teferruatlı bir şekilde bilinmemektedir. O, dünyanın her yönüyle en iyi tanınan insanıdır, O'nun hakkında bilinmeyen bir şey hemen hemen yok gibidir. O'nun hayatının en mevsuk bir şekilde ve en ince teferruatına kadar kaydedildiği müsteşriklerce de itiraf edilen bir gerçektir.² Resûlullah hakkındaki bu bilgi zenginliğinde şüphesiz ki, bu bilgileri toplamayı gâye edinen Sîretü'n-Nebî âlimlerinin büyük payı olmuştur.

Resûlullah(s.a.v.)'in hayatı ve savaşları hakkındaki rivâyet ve bilgilerin derlenmesi şeklinde ortaya çıkan ilmî faaliyet, hicrî birinci asrın son çeyreğinin başlarından itibaren yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemden itibaren, Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirleri, hadis, tefsir ve Sîretü'n-Nebî âlimleri tarafından kendilerine mahsus sahife ve kitaplarda toplanmıştır. Bu üç ilim dalında çalışan âlimler, sahalarına ait rivâyetleri senedleriyle birlikte toplarken, yaptıkları işin özelliği gereği, rivâyet usulü ve rivâyetleri tasnif bakımından farklı davranmışlardır. Bu rivâyetlerin tamamına yönelik bir çalışma

1 Gibb'e ait bu tesbit için bkz. İmtiyâz Ahmed, *Delâilü't-tevsiki'l-mübekkir li's-sünne ve'l-hadis*, (Arapça terc. Abdülmü'tî Emin Kal'acî), Kahire 1990, s. 296.

2 Davenport, John, *Hz. Muhammed ve Kur'ân-ı Kerim*, (Türkçesi, Ömer Rıza), s. 14.

yapan hadis imamları, eserlerini, konulara veya ravilere göre tertip ettiler. Müfessirler ise, konularına giren rivâyetleri derleyip ilgili âyetlerin tefsirini yaptıkları yerlere koydular. Siyer müelliflerine gelince, sahalara giren rivâyetleri, Hz. Peygamber'in hâl tercemesini bütün olarak ele alan bir plân çerçevesinde, mekân ve zaman unsurlarını dikkate alarak ilgili başlıklar altında bir araya getirdiler.³ Ancak onlar, aynı rivâyetleri eserlerine alan hadis âlimlerinden farklı olarak ele aldıkları her konuyu bir bütün halinde baştan sona aktarmayı amaç edindiler. Hadisçilerin tek tek senetleriyle verdikleri bu bilgileri, olayları veya konuları baştan sona anlatabilmek için, çoğu kere râvilerin listesini verip, toplu anlatım şeklinde aktardılar ve rivâyetler arasındaki kopuklukları giderdiler. Aynı rivâyetleri bütün hâle getirdiler. Bu farklı tarzı, tarih ve hâl tercemesi için kaçınılmaz olarak değerlendirdiler.

Tabîûn âlimleri, Sîretü'n-Nebî ilmini, temel İslâm ilimlerinden tefrik etmiyorlar, tahsili uğrunda büyük gayret ve çaba gösteriyorlardı. Nitekim, Hz. Ali'nin torunu Ali Zeynelâbidin b. Hüseyin'in şu sözü, bunu açıkça ortaya koymaktadır: "Resûlullah(s.a.v.)'ın meğâzîsi, bize Kur'ân'dan bir sûre öğretilir gibi öğretiliyordu." Büyük tarihçi, Siyer ve Meğâzi âlimi Zührî de, bu ilimde, hem dünya hem de âhiret ilimlerinin mevcut olduğunu bildirerek, asrın âlimlerinin bu konudaki anlayışını dile getirmiştir.⁴

Buradan Siyer ve Meğâzi ilminin Tabîûn döneminde dînî ilimler içinde müstakil ve önemli bir ilim dalı haline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim, hicrî birinci asrın sonları veya ikinci asrın ilk yıllarında vefat eden bir grup âlim bu ilmin kurucuları olarak kabul edilmişlerdir. Sîretü'n-Nebî alanında te'lif hareketini başlatan bu âlimlerin başında Urve b. Zübeyr ve Eban b. Osman gibi âlimler gelmektedir. Onların başlatmış olduğu bu faaliyet, talebeleri tarafından devam ettirildi ve ikinci asrın ortalarına doğru bu ilmin imamı sayılan İbn İshak (ö.h. 151) ile zirveye ulaştı. Onun meşhur eserinden sonra zamanımıza kadar çok sayıda eser tē'lif edildi.

2. Kur'ân-ı Kerîm'de Sîretü'n-Nebî

Bu başlık altında, Kur'ân-ı Kerîm'in Resûlullah'ın hayatı hakkında verdiği bilgilerin çerçevesini tesbite çalışacağız. Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerîm, peygamber kıssalarına ve geçmiş ümmetlerin tarihine geniş yer vermiştir.

3 Horowitz, *el-Meğâzi'l-ûlâ ve müellifühâ* (Arapça terc. Hüseyin Nassar), Kahire 1949, s. 1.

4 İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 242.

Biz burada, bu peygamberlerden hangisinin daha geniş tanıtıldığı veya hangisi hakkındaki bilgilerin daha fazla olduğu hususunda bir mukayese yapacak değiliz. Ancak kesin olarak bilinen bir husus, Kur'ân-ı Kerîm'de en geniş olarak tanıtılan, hayatı hakkında en fazla bilgi verilen peygamberin, bu Yüce Kitab'ın muhatabı Hz. Muhammed (s.a.v.) olduğudur. Kur'ân-ı Kerîm, onun hakkında bilgi verirken, peygamberler tarihiyle ilgili klâsik çerçevesinin dışına çıkmış, onun soyu, çocukluk dönemi, ahlâkî faziletleri, aile hayatı, peygamber olarak görevlendirilmesi, Mekke müşriklerinin ona ve ashâbına yaptığı kötülükler, onun ve arkadaşlarının bu kötülöklere karşı gösterdiği insan üstü sabır, Medine'ye hicret, Medine'de İslâm'ın yayılışı, cihad emrinin verilmesiyle başlayan ve vefatından 1,5 yıl öncesine kadar süren mukaddes savaşlar, ashâbıyla ilişkileri ve benzeri pek çok konu hakkında bilgi vermiştir. Sîretü'n-Nebî konusuundaki sûre ve âyetlerin sayısı oldukça fazladır, hatta Sîretü'n-Nebî, Kur'ân-ı Kerîm'de işlenen ana konulardan biri durumundadır.

Siyere dair bu bilgiler, Kur'ân'da muhtelif sûre ve âyetlerde yeri geldikçe zikredilmiştir. M. İzzet Derveze'nin, *Kur'ân'a Göre Resûlüllah'ın Sîret'i* ismini taşıyan Türkçemiz'e de tercüme edilen kitabında açıkça görüldüğü gibi, bu sahadaki âyetler Siyer kitaplarında başlıklar altında toplanınca, bu başlıkların büyük kısmına ait bilgi çıkmakta ve neticede maksadı ifadeye yetecek özet bir Sîretü'n-Nebî kitabı elde edilmektedir. Ancak Derveze'nin de belirttiği gibi, bu çalışma sonucu te'lif edilen kitap, Hz. Peygamber'in hayatını, doğumundan ölümüne uzanan bir çizgide ve bu ilmin bütün konularını ihtiva eden bir çerçevede olmamaktadır. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'deki bu bilgiler Kur'ân-ı Kerîm'in karakteri icabı teferruat ve tafsilattan uzak olup muhtasar bir haldedir. Bu bilgilerde isim, rakam ve tarih zikredilmemiştir, Resûlüllah'ın başından geçen bazı önemli olaylar veya yaptığı bazı savaşlar biraz geniş anlatılmış olsa da, bazılarına bir kaç âyetle kısaca işaret edilmekle yetinilmiştir. Resûlüllah'ın terceme-i halini bu bilgilerle tamamlamak mümkün değildir. Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'deki bu muhtasar bilgilerin, hadis ve Sîretü'n-Nebî kitaplarındaki bilgilerle tefsir edilmesine ihtiyaç vardır. Bu yapılmadığı takdirde, söz konusu âyetlerin tefsiri mümkün olmaz. Sadece Kur'ân'a dayalı bu tür siyer çalışmaları, bir yandan Resûlüllah'ın ahlâkı, şahsiyeti ve tevhid mücadelesinin iskeletini oluşturması, diğer yandan da Kur'ân dışındaki İslâmî rivâyetlere şüpheyle bakan müsteşriklerin bazı iftiralarına kesin cevap teşkil etmesi ve yine Müslümanlar arasında Hz. Peygamber'in şahsiyeti hakkında ortaya çıkan yanlış anlayışları düzeltmesi

bakımından son derece önemlidir.⁵ Sîretü'n-Nebî ilminin tartışılmaz bilgilerini teşkil eder.

Siyer âlimleri eserlerini hazırlarken, bu âyetlerin önemli bir kısmını kitaplarına almışlar, ait oldukları konuda veya nüzul sebebi olan hadiseler ve meşru kılınan yükümlülükleri anlatırken bilgi için ya da anlatılanların doğruluğunu gösteren bir delil olarak aktarmışlardır. Resûlüllah'ın hayatını bir bütün olarak ele alırken, yeri geldikçe bu âyetleri kaydedip gerekli açıklamaları yaparak bir bakıma bu âyetleri tefsir etmişlerdir. Bazen bir veya bir kaç âyette ele alınmış konuyu geniş bir şekilde anlatmışlar, bazen gazvelerde veya Resûlüllah'ın aile hayatıyla ilgili birtakım konularda olduğu gibi çok sayıdaki âyeti olayın akışı içinde vermişlerdir. Nitekim bu sahadaki en meşhur eserlerden birinin müellifi olan İbn Hişam, anlattığı olay veya konuların pek çoğunu âyetlerle dedillendirmiş; bu olayları nüzül sebepleri olarak ele almıştır.

3. Hadis ve Sîretü'n-Nebî

Siyer ilminin ikinci önemli kaynağı, hadis kitaplarıdır. Hadis kaynaklarındaki ilgili malûmat, Kur'ân-ı Kerîm'e göre oldukça kapsamlıdır. Az önce işaret ettiğimiz gibi, Sîretü'n-Nebî çalışmaları, hadis rivâyeti içinde başlamış, bu rivâyetler içinden ilgili olanların seçilmesiyle müstakil hâle gelmiştir. Resûlüllah (s.a.v.)'den nakledilen söz, fiil ve takrirlerin tamamını toplamayı hedef alan hadis âlimleri, siyer ilminin müstakil bir ilim haline gelmesinden sonra da, siyer alanına giren rivâyetleri eserlerine almaya devam etmişlerdir. Nitekim, Sahih-i Buhari, Sahih-i Müslim ve diğer meşhur hadis kitapları, Hz.Peygamber'in, peygamberlik öncesi dahil hayatı, savaşları, hususiyetleri, onun ve ashabının faziletlerine dair müstakil bölümler ihtiva etmektedirler. Bu bölümler onların eserlerinde geniş bir yer tutmaktadır. Bu bölümler itibariyle Sîretü'n-Nebî, hadis ilminin bir şubesi durumundadır. Ancak hadis kitapları da, siyer konularına ait rivâyetleri bütünlük arzeden bir hayat hikâyesi şeklinde değil, konularına göre tasnif edilenlerde ilgili bablar altında, râvilerine göre tasnif edilenlerde ise râvilere ait kısımlarda dağınık olarak vermişlerdir. Ayrıca rivâyetleri verirken, bahse konu olan hadiseleri bütün olarak anlatmak gibi bir amaç taşımamışlar, ölçülerine uygun rivâyetleri ilgili yerde aktarmakla yetinmişlerdir. Bu usûl tarihî konulardaki

5 Derveze, M. İzzet, *Sîretü'r-Rasûl Suver muktebese mine'l-Kur'ân-ı'l-Kerîm, I-II*, Kahire 1965.

rivâyetlerin bir kısmını tarihçilerin "el-ahbâr'u'l-mukattaa" dedikleri olayı bir bütün olarak anlatmayı, bazı yönlerinden bahseden kopuk bilgiler durumuna düşürmektedir.⁶ Dolayısıyla bu eserler, çeşitli bablarda verdikleri bilgileri Rasûl-i Ekrem'i geniş bir çerçevede tanıtmış olsa da onun hayatını bütün bir halde ele almamışlar, siyer konularını zaman unsurunu gözetenek konu bütünlüğü içinde anlatmamışlardır. Bu bakımdan Siyer, bu ikinci kaynağındaki bilgileri de, kendi metoduna uygun bir şekilde tasnif ederek Resûlüllah ve peygamberlik mücadelesini daha kolay öğrenilir bir hâle getirmiştir.

4. Sîretü'n-Nebî'nin Tefsir İlmine Katkısı

Tekrar edecek olursak, Kur'ân-ı Kerîm'de Sîretü'n-Nebî ilminin ilgi alanına giren âyetlerin sayısı oldukça fazladır ve bu âyetlerin önemli bir kısmı çeşitli yönden tefsire muhtaçtır. Bu âyetlerin tefsirinde başvurulması gereken ilk kaynak, şüphesiz aynı sahada Kur'ân-ı Kerîm'den daha geniş bilgi ihtiva eden hadis eserleridir. Bu eserlerdeki sahih rivâyetler, ilgili âyetlerin büyük bir kısmının tefsirinde, maksada ulaşmayı sağlamakta, başka bir kaynağa müracaatı, gereksiz kılmakta veya diğer bilgileri teferruat durumuna düşürmektedir. Ancak hadis kaynaklarındaki bu bilgiler Kur'ân-ı Kerîm'deki ilgili âyetlerin tamamını tefsire yetmemekte, dolayısıyla müfessirlerin başka bilgi kaynaklarına başvurması zarûrî hâle gelmektedir. Müfessirler için önem arzeden bu bilgi kaynaklarından biri de siyer kitaplarıdır. Müfessirler, bu konulardaki meselelerin önemli bir kısmını ancak; hadis kitapları yanında siyer kaynaklarından da istifade ederek çözmüşlerdir.

Bazı konulardaki durumu hatırlatmak, konuyu daha müşahhas hâle getirecektir: Kur'ân-ı Kerîm'de Resûlüllah'ın peygamberlik öncesi hayatına dair çok az bilgi vardır. Bu bilgiler, onun Arap asıllı olması, Hz. İbrahim neslinden gelmesi, yetim olarak büyümesi ve fakir iken zenginleştirilmesi, peygamberlik görevine getirilerek hidâyete ulaştırılması gibi konulardadır. Peygamberlik dönemi itibariyle de onunla ilgili bazı konulardaki bilgiler, oldukça muhtasardır. Kur'ân-ı Kerîm'in Ramazan ayında Kadir gecesinde indirildiği bildirilir; ancak ilk vahyin Peygamberimiz kaç yaşında iken geldiği, cereyan şekli ve sonrası gelişmeler hakkında bilgi yoktur. Davetin başlamasına (Müddessir, 1-5), bir süre sonra açıktan yapılması emrinin verilmesine (Hicr, 94; Şuara, 214-216) işaret edilmiş; ancak bundan sonraki gelişmeler ve 13 yıl süren Mekke dönemi hakkında az bilgi verilmiştir.

6 Yusuf el-İş, *ed-Devletü'l-Ümeviyye*, Dımaşk 1985, s.38.

Siyer kitaplarına gelince, Resûlüllah'ın soyunu, soykütüğünü isim isim tesbit ederek Hz. İsmail vasıtasıyla Hz. İbrahim'e kadar ulaştırırlar. Onun Mekke'de Kureys'e mensup bir ailede yetim olarak doğumundan itibaren çocukluk ve gençlik yıllarını nerede ve kimlerin yanında geçirdiğini, bu yaşlardaki ahlâkî durumunu, 25 yaşında Hz. Hatice ile evlenerek fakirlikten zenginliğe; 40 yaşında peygamberlik görevine getirilerek ise hidâyete ulaştırılmasını tesbit ederler. Yine davet merhalelerini, Mekke döneminin şartlarını, müşriklerin Müslümanlar'a yaptığı kötülüklerin teferruatını sadece siyer kaynakları toplamış bulunmaktadır. Bu bilgiler, yukarıda işaret ettiğimiz ilgili Kur'ân âyetlerinin bir tefsiri durumundadır ve müfessirler yeri geldikçe bu bilgilerden istifade etmişlerdir.

Medine dönemi ve Siyer'in diğer konuları için de durum böyledir. Kur'ân-ı Kerîm'de Resûlüllah'ın evlilikleri, aile hayatıyla ilgili İ'lâ ve İfk gibi bazı konular ve Siyer ilmi için Medine döneminin iskeletini teşkil eden gazvelerin bazıları hakkındaki bilgiler de oldukça muhtasardır. Bu konuların açıklanmasında şüphesiz ilk sırada sahih hadis kaynaklarında geçen ilgili rivâyetlere bakılacaktır; ancak çoğu kere bu rivâyetler de neticeye ulaşmayı sağlayamamaktadır. Bu durumda müfessirler, gerekli malûmatı Siyer kaynaklarında bulmuşlar ve bu eserlerden geniş ölçüde yararlanmışlardır.

Sîretü'n-Nebî, Kur'ân-ı Kerîm'in anlaşılması hususunda başvurulması kaçınılmaz olan zengin bir kaynaktır. Bilindiği gibi ashab ve tâbiün müfessirleri, Kur'ân-ı özellikle nüzül sebepleri ile tefsir etmişlerdir. Âyetlerin hangi olay dolayısıyla veya kim hakkında ve nerede nazil olduğunu bilmek, tefsir alanında vukûfiyetin ölçüsü olmuştur. Âyet veya sûrelerin iniş sebeplerinin önemli bir kısmı ise, doğrudan vahyin geldiği ortamı bir bütünlük içinde ele alan Siyer ilminin bir konusu durumundadır. Dolayısıyla ilk Siyer kaynakları, aynı zamanda nüzül sebepleri ilminin de ilk kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Siyer'in ilk kaynaklarından olan İbn İshak'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye'sini*, bu ilmin de ilk kaynağı olarak görenler vardır.⁷

Bütün bunlara rağmen klâsik tefsir usûlü kaynakları, müfessirde bulunması gereken 15 ilim içinde Sîretü'n-Nebî ilmine yer vermemişlerdir.⁸ Zamanımızda da aynı listeyi tekrarlayan tefsirciler vardır.⁹ Bu ilim adamlarının saydığı ilimler arasında, Sîretü'n-Nebî'ye en yakın olanları, hadis, nüzül

7 Mustafa es-Sâvî, *Menâhic*, s.29.

8 Suyûtî, *el-İtkân*, Beyrut 1973, II, 180-181.

9 Meselâ bkz. Abdullah Aydemir, *Ebussuud Efendi ve Tefsir'deki Metodu*, Ankara 1968, s. 80.

sebepleri ve kıssalar ilmidir. Büyük ihtimalle Siyer, bu ilimler içinde mütâlâa edildiğinden listeye ayrı olarak alınmamıştır. Az önce işaret ettiğimiz gibi ilk Siyer kaynaklarının aynı zamanda nüzül sebepleri ilminin ilk kaynakları olarak değerlendirilmesi de bu tahimini desteklemektedir. Ancak başta Muhammed Abduh olmak üzere muasır müfessirler, tefsir hususunda Sîretü'n-Nebî ilmine büyük önem atfetmişler, bu ilmi de müfessir için gerekli ilimler listesine almışlardır.¹⁰ Hatta Abduh, Sîretü'n-Nebî veya diğer bir ifadeyle ASR-ı saâdet tarihini, ideal bir tefsir yapabilmek için gereken beş ilimden biri olarak değerlendirmiştir. Ona göre Kur'ân'ın iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için gereken diğer dört ilim ise, Arap dili, Arap edebiyatı, beşerî bilimler, Kur'ân-ı Kerîm'in her toplumu hidâyete ulaştırabileceği inanç ve düşüncesidir.¹¹ Biz, bu tesbitin önemine inanıyoruz; çünkü, İslâmî hayatın Resûlüllah ve ashabının tatbikatında yaşanmış halini muhtelif yönleriyle ele alması bakımından Sîretü'n-Nebî, İslâmî ilimlerin her biriyle çok yakından irtibatlıdır ve âdeta onlara temel vazifesi görmektedir. Dînî meselelerin büyük kısmının açıklaması, Peygamberimiz'in tatbikatında mevcuttur. Onun özel hayatı veya ashabıyla birlikte gerçekleştirdiği büyük dönüşüm, dînî ilimlerin uygulama alanı mahiyetindedir. İlgili Kur'ân âyetlerinin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi, yine örnek alınması dînî bir mecburiyet olan Hz. Peygamber'in daha iyi tanınabilmesi bu ilimle mümkün olacaktır. Siyer ilminin ahkâmın konulması ile de kuvvetli bir alâkası vardır. Çünkü âyetlerin ve teşrîî meselelerin ekserisi, sorulan birtakım sorulara cevap olarak veya Sîret ile alâkalı birtakım şartlar dolayısıyla inmiştir. Bir ilim adamının ifadesiyle, Hz. Peygamber'in hayatı, " İslâm prensiplerinin ve ahkâmının tümünü sergileyen yegâne canlı tablodur. Onun sîreti, Kur'ân-ı Kerîm'i anlamada, onun ruhunu ve maksatlarını kavramada en önemli yardımcıdır. Çünkü âyetlerin çoğu, Rasûl-i Ekrem'in başından geçen ve onun bulunduğu yerde yaşanan hadiseler dolayısıyla inmiştir."¹²

Peygamberimizin hayatı ve saâdet asrının iyi bir şekilde bilinmesi, tefsir yanında, fıkıh ve hadis gibi, İslâmiyet'in temelini oluşturan diğer ilimlere de büyük katkı sağlar. Çünkü Hz. Peygamber, kendisine gönderilen bu yüce dinin esaslarını hem tebliğ etmiş, hem de bütün Müslümanlar'a örnek olacak şekilde bizzat uygulamıştır. Bu yönüyle onun hayatı, İslâm prensiplerinin

10 *Tefsirü'l-Menâr*, Mısır 1373, I, 24; Zerkânî, *Menâhil*, Beyrut 1996, s.39-40; Bilmen, Ö. Nasûhî, *Büyük Tefsir Tarihi*, İstanbul 1973; I, 140.

11 *Tefsirü'l-Menâr*, göst. yer.

12 Bûtî, *Fikhü's-sîre* (Türkçe terc. Ali Nar-Orhan Aktepe), İstanbul 1984, 26.

en mükemmel şekilde yaşanılmış nümûnesidir. Onları aydınlatan en canlı tablodur. Bu tablo, "Şüphesiz ki, Allah'ın Rasülü'nde, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için, en iyi örnek vardır." (Ahzab Sûresi, 33/21) âyetiyle verilen emrin yerine getirilmesini ve onun örnek alınmasını kolaylaştırır. Bu önem dolayısıyladır ki, siyer çalışmaları, tefsir, hadis ve fıkıh çalışmalarıyla birlikte yürütülmüştür.

Tebliğimi, Sîretü'n-Nebî ilminin Kur'ân ile alâkası, onun doğru bir şekilde anlaşılmasına katkısı ve Müslümanlar'ın dinlerini ihyâ hususunda yapacakları çalışmalardaki önemi konularında aynen katıldığım iki kanâati aktararak bitirmek istiyorum. Çağdaş müfessirlerden Mevdûdî, şöyle demiştir:

"İslâm nimeti insanlara peygamberler vasıtasıyla ulaştırılmıştır. Peygamberler, sadece Allah'ın kelâmının insanlara duyurmak ve onları açıklamakla değil; aynı zamanda bunların nasıl tatbik edileceğini göstermekle de görevlendirilmişlerdir. Kitap ile peygamber et ile turnak gibi birbirine öylesine bağlıdır ki, aslâ biri diğerinden ayrılamaz. İslâm bu iki temel üzerine kâimdir. Önceki ümmetler, bu iki temeli koruyamamaları yüzünden sapmıştır. Onlar kitaplarını tahrif etmişler ve peygamberlik anlayışlarını da değiştirmişlerdir.

Allah'ın insanlığın kurtuluşu için seçtiği son din olan Yüce İslâm dini ise, bu iki temeli itibariyle de korunmuştur. Bu koruma, ilâhî bir korumadır. Kur'ân-ı Kerîm'in koruyucusu Yüce Allah'tır. İkinci temel olan peygamberlik müessesesi ise, Hz. Peygamber'in hayatını ele alan Sîretü'n-Nebî ilmi ile hadis ilminde saklıdır. İnsan oğlu, İslâmın idrâkine ancak Kur'ân-ı Kerîm'i Hz. Muhammed; Hz. Muhammed'i de Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla kavrayarak varabilir. Bu iki kaynaktan her birini diğerinin yardımıyla anlayabilen kimse, İslâm'ı da doğru bir şekilde anlayabilmiş demektir."¹³

İslâm tarihini İslâm inancının bif'hâl tercemesi olarak değerlendiren Ali Şeriatî ise, İslâm'ı doğru bir şekilde öğrenebilmek için Kur'ân ile Sîretü'n-Nebî ve onun devamı olan İslâm tarihinin birlikte ele alınmasının zaruretine işaret ederken şöyle demiştir:

"O halde, bir insan hakkında bilgi edinmenin iki temel yöntemi vardır: Birincisi onun düşünce ve inançlarını araştırmak, ikincisi de baştan-sona bi-

13 Mevdûdî, *Hz. Peygamber'in Hayatı* (Türkçe terc. Ahmed Asrar), İstanbul 1992, I, 20.

yoğrafisini incelemek. Din de bir insan gibidir. Bir dinin prensipleri ve insanları inanmaya çağırıldığı fikirlerin temelleri, o dinin kitabında toplanmıştır. Dinin biyografisi de, onun tarihidir. Bu durumda İslâm dinini doğru ve net olarak çağdaş yöntemlere uygun bir biçimde öğrenmenin iki yolu vardır: Birinci yol, Kur'an-ı Kerim'i İslâm ilkelerinin ilmi ve edebi ürünlerinin icmalî gibi ele alıp incelemek; ikinci yol ise İslâm tarihini Hz. Peygamber'in görevlendirilmesinden günümüze kadar, olup-bitenlerin yekûnu gibi ele alıp değerlendirmektir. Ne yazık ki, İslâmî araştırmaların ana konusunu Kur'an ve İslâm tarihinin oluşturması gerekirken, bu konular, hep kıyısından köşesinden ele alınmıştır. Buna karşılık, çağımızda İslâm toplumunda görülen uyanışın bir sonucu olarak Müslümanlar'ın Kur'an'ı öğrenmeye ve İslâm tarihini analitik yöntemlerle incelemeye ağırlık vermiş olmaları sevindiricidir."¹⁴

14 Şeriatî, Ali, *İslâm Sosyolojisi Üzerine* (Türkçe terc. Kamil Can), İstanbul 1980, s. 71.